

FRA PETAR RUNJE

**Karakašica, 9. svibnja 1938. –
Odra, 16. prosinca 2014.**

Fra Petar Runje napustio nas je 16. prosinca 2014. u samostanu sv. Franje Asiškoga u Odri, nakon dugogodišnje borbe s teškom bolešću. U drevnu redovničku grobnicu na Glavotoku ispraćen je 18. prosinca. Naš pokojnik bio je istaknut redovnik trećoredac, a nadasve marljivi i cijenjeni istraživač glagoljaštva. Stoga smatram ovdje potrebnim dotaknuti se fra Petrova kako redovničko-svećeničkog, tako i znanstvenoga životnoga puta

One koje zanima detaljnije fra Petrov život i djelo upućujem na studiju: *Fra Petar Runje – povjesničar franjevaštva i istraživač hrvatskog glagoljaštva* (Petar Runje, *Prema izvorima II.*, Krk – Zagreb, 2012., 243–262). Napisali su je dvojica akribičnih i savjesnih istraživača Ivan Botica i Tomislav Galović koji su knjigu priredili za tisak. Poznajući stanje nesustavnosti, pa i nemara u praćenju i bilježenju značajnih ljudi, djela i događaja, može se reći kako je fra Petar imao sreću, svakako zasluženu, što je sreo ovu dvojicu marljivih entuzijasta.

Fra Petar rođen je 9. svibnja 1938. u Karakašici kraj Sinja. Roditelji Mate i Ljuba, rođ. Abram-Vuletić imali su uz njega još tri sina i dvije kćeri. Prva tri razreda osnovne škole završio je u Karakašici. Prvi razred gimnazije pohađao je u Sinju, a zatim je 1950. primljen u Samostan franjevac trećoredaca glagoljaša u Splitu sv. Josip. Razrede niže i više gimnazije pohađao je u Zadru, Splitu i Zagrebu (do 5. razreda), a zatim nastavak opet u Splitu i Zadru (maturirao 1958.). U međuvremenu obavio je novicijat 1954. u Krku i primio redovničke haljine, a po završetku položio je privremene zavjete 1955. godine. Nakon služenja vojnoga roka u Boki Kotorskoj (1959/1960.)

nastavio je studij bogoslovije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1958. – 1965.). U više biografskih prikaza godina 1965. navodi se kao godina njegova diplomiranja, čak ju i on sam spominje u posljednjem novinskom razgovoru. Ipak diplomski rad kod dr. Antuna Ivandije o povijesti Komesarijata trećoredaca u SAD, predao je 1970. godine, što mi je poznato zbog sudionništva u tom poslu, a postoji uostalom i diplomatska svjedodžba iz te godine. Svečane zavjete položio je na Glavotoku 1961., a svećenički red podijelio mu je nadbiskup dr. Franjo Šeper u Zagrebu, na Petrovo 1964. Mladu misu slavio je u Sinju 18. srpnja 1964.

Sa svojim redovničko-svećeničkim službama započinje u Zadru. U listopadu 1965. imenovan je odgojiteljem sjemeništara. Nakon deset mjeseci (u srpnju 1966.) već je upravitelj župe u Bibinjama kraj Zadra. Sljedeće godine (1967.) razriješen je dužnosti i odlazi nakratko u Pariz na usavršavanje francuskoga jezika (koji je, uz ruski, već bio učio u gimnaziji). Godine 1968. (5. kolovoza) putuje u SAD, gdje franjevci trećoretci dušobrižnički poslužuju naše iseljenike (Pittsburgh s okolicom i Washington) i organizirani su u Komesarijat (redovnička udruga s poglavarom, ovisna o matičnoj provinciji). Dvije godine bio je kapelanom u župi sv. Nikole u Pittsburghu, zatim godinu dana upravitelj kuće u Washingtonu da bi 1971. dospio na američku župu u Brooklynu, odakle je kroz pet godina pionirski utirao putove organiziranoga pastoralnoga rada među hrvatskim iseljenicima u New Yorku, svladavajući pri tom mnoge otpore, čak i one s crkvene strane. Plod rada današnji je pastoralni centar Astoria.

Osmogodišnja američka životna etapa završila je 1976. godine kada je fra Petar imenovan tajnikom i ekonomom provincije i kada se vratio u Zagreb. Obnavlja izdavanje *Vjesnika franjevaca trećoredaca glagoljaša*, nakon prekida od nekoliko godina. Od 1980. u službi je gvardijana samostana sv. Mihovila u Zadru. Obnovio je jedno samostansko krilo i uredio, uz stručnu konzervatorsku pomoć, malen, ali vrijedan i cijenjeni muzej sakralnih umjetnina. Po isteku poglavarškoga mandata, 1984. imenovan je učiteljem novaka u istom zadarskom samostanu. Osim vođenja novicijata počinje se ozbiljnije baviti povijesnim istraživanjima i upisuje poslijediplomski studij povijesti *Srednjovjekovno društvo* na Filozofskom fakultetu u Zadru. Godine 1988. razriješen je dužnosti učitelja novaka i postaje član komisije Reda za izradu novih Ustanova. Od tada sve češće putuje u Italiju i SAD te

biva, kao upućeni stručnjak, 1989. izabran kao jedan od dvojice delegata svoje provincije na Generalnom kapitulu Reda u Rimu. Na tom kapitulu oblikovale su se i izglasale spomenute nove Ustanove, a fra Petar izabran je za vijećnika Reda i ostaje u Rimu sljedećih 6 godina. Kroz to vrijeme pohodio je kao generalni vizitator nekoliko provincija Reda (Indija, SAD, Sicilija, i druge), a za vrijeme Domovinskoga rata skupljao je humanitarnu pomoć za stradale i potrebne, istraživao arhive (Rim, Venecija, Padova), tiskao prvu knjigu (*Prema izvorima*, Zagreb, 1990.), magistrirao u Zadru (1992.). Na Generalnom kapitulu u Asizu 1995. prestaje mu članstvo u upravi Reda te se vraća u domovinu i postaje članom samostanske zajednice u Krku. Dvije godine kasnije izabran je samostanskim poglavarom u Ogulinu i tu će službu vršiti do 2009. godine (treći mandat uz dozvolu o. generala u Rimu), punih dvanaest godina. Uz pastoralni rad u ogulinskom dekanatu, vršenje kapelanske službe u bolnici, nastavlja povijesna istraživanja i tiska, iz godine u godinu, ukupno devet knjiga. Iz Ogulina se 2009. vraća u Krk i oslobođen težih odgovornih dužnosti (bio je ipak višegodišnji asistent Franjevačkog svjetovnog reda u Vrhu i Skrpčićima), posvećuje se još intenzivnije znanstvenome radu priređujući nekoliko knjiga za tisak, od kojih su tiskani samo životopis uzorne ogulinske vjernice mlade Branke Perković (2010.) i zbornik *Prema izvorima II.* (2012.), u suradnji s T. Galovićem i I. Boticom. Nije mu se ostvarila ni zamisao da se u krčkom samostanu uredi muzej glagoljice, što je smatrao kulturno-strateški važnim i opravdanim. Zadnju godinu života razmahala se teška bolest, s kojom se uspješno nosio gotovo četrnaest godina, a koja je ipak uvelike ograničila njegovu želju i potrebu za radom. Nakon operacije u rujnu 2014. u Zagrebu nije se oporavio preminuvši 16. prosinca 2014.

Ako bi pristajao kratak komentar ove suhe kronološke životne skice jednoga redovnika, mogle bi se istaknuti dvije stvari: nabrojeno je sasvim dovoljno služba, mjesta i aktivnosti koje svjedoče o nadprosječno ispunjenom životu, i drugo može se pratiti primjetan i gotovo zadivljujući rast jednoga hrvatskoga redovnika zadanih i naslijeđenih relativno uskih obzora u svjetskoga duhovnika koji stječe poznanstva i prijateljstva u raznim dijelovima svijeta, održavajući neka sve do smrti. Možemo, dakle, razlikovati u fra Petra hrvatsku i inozemnu redovničku karijeru. U malim zajednicama, kao što je provincija franjevac trećoredaca glagoljaša, nema mnogo osoba ta-

kvoga formata. Za većinu redovnika, nabrojeno bi bilo dovoljan razlog, i s pravom, da budu zadovoljni postignutim, ali ne i za fra Petra koji je, uz bogat redovnički život, vodio i onaj znanstveni, po kojemu je i postao poznat u hrvatskoj kulturnoj javnosti.

Nisam čuo da je fra Petar u svojoj zajednici bio unaprijed određen, nakon bogoslovnog fakulteta, za daljnji studij. Dapače prvi koraci, službe i zaduženja ukazuju na to da bi njegov životni profil bio: koristan i za mnogo toga upotrebljiv redovnik opće prakse. Sam se, dakle, opredijelio za katkad neizvjestan znanstveni put u kojem je unatoč poteškoćama ustrajao do kraja. Sklonost povijesnim temama pokazao je već diplomskim radom koji je napisao u Americi. Po povratku u domovinu započeo je trajno, uz redovita zaduženja, svoj istraživački hod. Boravak u Zagrebu (1976. – 1980.), u službi tajnika i ekonoma provincije iskoristio je kako bi upoznao središnji provincijski arhiv, a rezultat je bio ciklostilski tisak na 73 stranice *Regesti pergamena* (1980.), u suradnji s fra Markom Mišerdom. Popis i opis dokumenata teče od 14. do 18. stoljeća (1334. – 1782.). Vjerojatno je i taj uvid doprinio da po dolasku u Zadar (1980. – 1989.), upiše poslijediplomski studij *Srednjovjekovno društvo* na Filozofskom fakultetu i usmjeri svoja arhivska istraživanja na 14. i 15. stoljeće. Uredio je u to vrijeme i drugo izdanje (prvo je priredio je o. Stjepan M. Ivančić, Zadar 1910.) *Nekrologija ili Imenik preminulih redovnika Hrvatske provincije franjevac trećoredaca* (Zagreb 1987.), proširivši ga znatnim brojem novopronađenih imena. Prva tiskana knjiga *Prema izvorima* (Zagreb 1990.), zapravo zbirka tridesetak članaka napisanih između 1979. i 1989. (trećina do tada neobjavljenih) otkriva fra Petra javnosti kao zanimljiva i vrijedna povjesničara srednjega vijeka, posebice na području glagoljaške kulture, od kojega se još mnogo očekuje. Dokaz toga očekivanja je, među inim, izbor i imenovanje za člana suradnika Odjela za hrvatski glagolizam Instituta za ekumensku teologiju i dijalog pri KBF Sveučilišta u Zagrebu (1. lipnja 1991.). Vijeće Odjela izrazilo je pri tome nadu da će »kao marljivi istraživač naše crkvene i kulturne srednjovjekovne baštine još više usmjeriti interese i istraživanja prema onome čime se bavi Odjel«. Opća očekivanja potvrđuje i svojim magistarskim radom *Knjige glagoljaša u zadarskoj nadbiskupiji na svršetku 14. i u 15. stoljeća* (1992.), koji je kasnije tiskan u nizu Odjela za glagolizam pod naslovom *O knjigama hrvatskih glagoljaša* (Zagreb 1998.) zajedno s još

trima vrsnim priložima (*O starim knjigama franjevac trećoredaca glagoljaša; Izdavač i nakladnici glagoljskog misala Pavla Modrušanina iz godine 1528.; Sv. Jeronim i glagoljica u Hrvata u srednjem vijeku*). Osobito pohvalnu recenziju magistarskomu radu napisala je dr. Anica Nazor. Nakon magisterija želio je i doktorirati u Zadru, te je prijavio doktorsku disertaciju s temom *Pokornički pokret i franjevci trećoredci glagoljaši (XIII. – XVI. st.)*. Disertaciju nije branio, makar je takvih poziva i nukanja bilo, najprije zbog objektivnih razloga (zauzetost) a kasnije i osobnih (nije mario), ali je disertacija tiskana kao knjiga s istim naslovom (Zagreb 2001.).

Treba istaknuti njegovu zadivljujuću aktivnost na znanstvenom području. Preko stotinu i šezdeset članaka i studija nalazi se u više od trideset časopisa i petnaestak zbornika (Tomislav Galović i Ivan Botica nabrajaju ih u spomenutoj inventuri). Rado se odazivao svojim priložima na znanstvene skupove. Najveći dio tih članaka i nastupa ukoričen je u knjige. Osim spomenute tri, to su: *Tragom stare ličke povijesti* (2001.; prošireno izdanje 2007.); *Školovanje glagoljaša* (2003.); *Glavotok* (2005.); *Glagoljica u Zadarskoj nadbiskupiji u srednjem vijeku* (2005.); *Franjevci trećoredci glagoljaši u Ogulinu* (2007.); *Duhovni život na zadarskim otocima u kasnom srednjem vijeku* (2008.); *Branka Perković* (2010.); *Prema izvorima II* (2012.). Posthumno mu je upravo tiskana knjiga *Fra Šimun Klimantović u svom vremenu* (Ogulin 2015.). On sam je u posljednjem razgovoru za novine (Krčki val, ožujak 2014.) rekao: »Mnogo je toga što bih mogao još dotjerati i obraditi. Dva veća rada su pri završetku: *Franjevke u srednjem vijeku kod nas; Povijest svjetovnoga reda sv. Franje s posebnim osvrtom na naš prostor*. Vrijedno bi bilo završiti i *Povijest samostana sv. Franje u Krku*«. Nije imenovao još neke knjige koje su ostale više ili manje (ne)dovršene: *Pismo svim vjernicima I. – franjevačka protoregula; Časna braća u XX. stoljeću; Školovanje glagoljaša u riječkoj metropoliji; Sitnice o Marku Marulu; Povijest franjevac trećoredaca u XX. stoljeću*.

Priliči ovdje navesti nekoliko radova glagoljaške tematike koje je objavio u časopisu *Slovo: O vrijednosti i ugledu glagoljaških knjiga u 15. stoljeću* (37, 1987, 171–183); *Pisac Bartol iz Krbave spominje se u Zadru od 1410. do 1440.* (38, 1988, 87–91); *Izdavač i nakladnici glagoljskog misala Pavla Modrušanina iz 1528.* (41–43, 1993, 227–240).

U njegovoj kartoteci, fasciklima, CD-ima, disketama i računalu oni bolje

upućeni još će dugo pronalaziti vrijednu skrivenu građu. Prosuđujući fra Petrovu radišnost i ostavštinu našom ljudskom logikom, mogli samo reći kako žalimo što nije proživio barem još nekoliko godina. Ali pred vječnom tajnom života i smrti dolikuje tek skromno sagnuti glavu. Njegovoj zauzetosti možemo na kraju pridodati i uredničke dužnosti: u provinciji u Zagrebu (već spomenuti *Vjesnik franjevac trećoredaca glagoljaša*, od 1977. do 1980.) i Redu u Rimu (*Analecta Tertii ordinis regularis sancti Francisci*, od 1990. do 1996.).

Glavna područja njegova zanimanja bila su: povijest vlastite provincije, glagoljaška kultura i njezina rasprostranjenost, franjevačka duhovnost, posebice ona trećoredskoga pokreta obiju grana, samostanske (muške i ženske) i laičke. Navedeni troplet neprestano se uzajamno prožima. Bitan je i vremenski kontekst u koji se smješta: srednji vijek s naglaskom na 14. i 15. stoljeće. Iz te jezgre širi se on i vremenski i sadržajno, kako već traži pojedina tema ili stanje istraženosti. Površnom promatraču može se činiti da fra Petar slijedi već uhodane staze. I to je prilično točno. Ali što je motrilac ustrajniji i upućeniji, otkrit će u toj uhodanosti posve nove podatke i perspektive nepoznate veze i imena, pa će čitava slika zadobiti bogatiji sadržaj, živost i reljefnost. Evo tek nekoliko dokaza tog tvrdnji na spomenutim područjima.

U ranoj povijesti provincije on slijedi prethodnika, klasičnoga i maestralnoga o. Stjepana Ivančića (Cres, 1852. – Zadar, 1925.), povjesničara provincije, glagoljaštva i cijenjenoga povjesničara Reda, ali ga uvelike nadmašuje podacima iz prvih dvjesto godina provincijskoga postojanja. Dok Ivančić do godine 1439. (godina preuzimanja u posjed crkvice sv. Ivana Krstitelja u Zadru, gdje će nastati uskoro matični samostan svih dalmatinsko-kvarnersko-istarskih trećoredaca) nalazi dva dokumenta o prethodnicima, Fra Petar nalazi mnoga nova imena trećoredaca, nepoznate lokalitete eremitskih nastambi, a kod poznatih samostana (Zadar, Rab) otkriva prisutnost trećoredaca i do osamdeset godina ranije, negoli navodi Ivančić. Sliku upotpunjuje nizom pojedinosti o aktivnostima i odnosima u zajednici, u Crkvi (sporenja s opservantima) i u društvu. Povijest provincije širi se na crkveni i društveni kontekst srednjega vijeka, pa ćemo dobiti spomenute, još netiskane, knjige: *Povijest svjetovnoga reda sv. Franje* i *Povijest franjevki u srednjem vijeku*, što je potpuna novost jer do sada nisu zabilježeni takvi pregledi. Upušta se fra Petar i u

raspravu o izvorima franjevačke duhovnosti, na temelju pronađenoga *Pisma vjernicima I. sv. Franje na glagoljici u Ivančićevu zborniku* s kraja 14. stoljeća, tim više što je ustanovio da je to jedini sačuvani prijepis toga pisma u svijetu, osim latinskog prijepisa iz Italije koji se čuva u Biblioteci Guarnacci di Volterra Ms 225. (vidi: *Dio Pisma vjernicima I. sv. Franje u srednjovjekovnom hrvatskom prijevodu u Ivančićevu zborniku*, Kačić 25, 1993; *Zbornik Fra Karla Jurišića*, 437–448). Posljednjih desetljeća o ovom pismu živahno se raspravlja među franciskanolozima, a fra Petar je istaknuo tvrdnju da se radi o franjevačkoj protoreguli, koju je usmeno odobrio veliki papa Inocent III. 1209. u susretu sa sv. Franjom u Rimu. Ostavio je za sobom o tome studiju od četrdesetak stranica.

Što se tiče trećega područja interesa i istraživanja glagoljaštva, ono počinje, kao i prva dva, iz tradicije vlastite zajednice, a onda se širi (od Trsata do Bihaća) i prožima veliku većinu njegova istraživanja. Od trinaest tiskanih knjiga njih desetak odnosi se, izravno ili neizravno, na glagoljaštvo. Teško bi bilo nekom tko nije stručnjak poput mene izdvojiti sve doprinose na tom području. Rehabilitirao je npr. tzv. talijanaški Zadar kao »veliku kulturno-duhovnu glagoljašku metropolu«. Time je samo dokazao tvrdnju M. Pantelić kako je »živi centar i pravi rasadnik glagoljske pismenosti bila okolica Zadra sa susjednim Ninom« (*Glagoljski kodeksi Bartola Krbavca*, Radovi Staroslavenskoga instituta 5, 1964, 85). Recenzent knjige *Duhovni život na zadarskim otocima u kasnom srednjem vijeku* (Zadar, 2008.) dr. Eduard Peričić napisao je da je riječ o bestselleru koji se čita na dušak i da se o temi više ne može pisati, a da se ne uzmu u obzir izneseni materijali. Drugi recenzent dr. Stijepo Obad naglasio je da je knjiga »hvalevrijedan prinos povijesti otočnoga dijela zadarske nadbiskupije, napose povijesti glagoljaštva na tom području«. Slično je s ličkom dionicom potrage za glagoljaškim tragovima, pa će pisac predgovora knjige o Lici dr. Mile Bogović napisati: »Svojim radovima Runje je jasno pokazao da su Lika i Krbava u 14. i 15. stoljeću bile jedno od jačih žarišta hrvatske kulture, napose one glagoljske« Ruševine Krbave, Modruša, pavlinskoga Gvozda iz obnovljena fra Petrova sjećanja i divljenja zrače nadom. Zahvaćen jedinstvenošću, ljepotom i nasve identitetskim značenjem glagoljaške kulture za hrvatsko postojanje, Fra Petar je kadar i druge njome oduševljivati. Zadnja poruka čitateljima, prije smrti, bila je: »Neka nam glagoljica u svojoj širini sadržaja bude trajno

nadahnuće« (*Krčki val*, ožujak 2014, 32).

Fra Petar Runje živio je intenzivan i ispunjen život. Imao je široko srce. Volio je svoju provinciju, ne samo onu prošlu koju je strastveno i uporno proučavao, strpljivo vežući otkrite niti raskidana kontinuiteta, nego i ovu sadašnju, koja danas, pod teretom godina zabrinuto gleda u budućnost. Kroz mnoge redovničke i svećeničke službe služio je ljudima i stekao zavidnu kršćansku zrelost. Njegovo zvanje ga je uputilo i odvelo na osobita područja znanstvene znatizelje i istraživanja. Bio je to logičan izbor i početak koji je sve više proširivao krugove njegove zanimanja. Volja za novim otkrićima i povezivanjima razbacanih i nepovezanih fragmenata nikada ga nije napuštala. Bio je klasičan istraživački duh.

Znalci povijesne i glagoljske struke, posebno kritični duhovi, nalaziti će sigurno i slabije točke fra Petrova opusa i zapažati njegove kulturološke granice, ali ono u čemu ostaje nenadmašiv novi su, izvorni arhivski podaci na kojima gradi svoje priče i pretpostavke. Zbog toga je bio i ostao cijerenjen i citiran. U jednom je društvu dr. Stjepan Antoljak rekao: »Kolege, Runje je jedini pravi povjesničar među nama jer ne ponavlja nego donosi uvijek nove podatke«. Na znanstvenom skupu 1990. čuo sam kako je nakon fra Petrova izlaganja akad. Eduard Hercigonja kroz šapat rekao: »da su bar to moji podaci«. Navodim imena naših klasika kao potvrdu vrijednosti fra Petrova znanstvenoga rada. On je sam o sebi rekao: »Imao sam sreću živjeti desetak godina u našem samostanu sv. Mihovila u Zadru, u neposrednoj blizini Državnog arhiva. Gotovo svakodnevno posjećivao sam Arhiv. Ja sam naprosto drugovao s glagoljašima srednjovjekovnoga Zadra, pohadao, prelistavao i bilježio podatke« (*Krčki val*, ožujak 2014, 29). I mene je vodio mene među te požutjele notarske sveščiče, no ja bih ih samo pogledao. Nisam ih smatrao zanimljivim. Tada nisam ni slutio koliko se iz tih suhih i davnih datuma, iz imena koja se često ponavljaju, iz obiteljskih i društvenih odnosa, u raznim oporukama i ugovorima, može isplesti prediva i kako se mogu oživiti umrla vremena. Slično je čaroliji. Jedan je čarobnjak bio i fra Petar Runje.

FRA ANTUN BADURINA